

Отже, ціннісно-смилова сфера педагогічного професіоналізму виступає його аксіологічним потенціалом, системоутворюючою підвалиною, активним чинником формування, постійного творчого розвитку і самовдосконалення. Під *аксіосферою педагогічного професіоналізму* як стрижневою характеристикою цього феномена, його аксіологічним ядром розуміється *культура самовизначення* фахівця освітньо-виховної сфери у світі професійно-педагогічних цінностей, зумовлена результатами *інтеріоризації* засвоєних ним об'єктивно значущих цінностей культури педагогічного співтовариства та їх *творчої трансформації* в індивідуальні суб'єктивно значущі смисли професійно-педагогічної праці в єдності мотиваційних, когнітивних, афективних, гюведінкових детермінант.

Література

1. Бакиштановский В.И. *Культура нравственного сознания и поведения личности* /В.И.-Бакиштановский. - М.: Знание, 1979 - 64 с.
2. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: Монографія / Н.В. Гузій. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. - 243 с.
3. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека / А.А. Деркач // Кн. 1-5. - М.: Изд-во РАГС, 1999. - Кн. 1.: Методолого-прикладные основы акмеологических исследований. - 392 с.
4. Кузьмина Н.В. Профессионализм педагогической деятельности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. - М.: Высш.шк., 1989. - 119 с.
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. - М.: Высш.шк., 1990. - 162 с.
6. Маркова А.К. Психология профессионализма /А.К.Маркова. - М.: Международный центр "Знание", 1996. - 308 с.
7. Маркова А.К. Психология труда учителя / А.К. Маркова. - М.: Просвещение, 1994. - 192с.
8. Педагогика: Учеб. пособие / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. — М.: Школа-Пресс, 1998. - 512 с.
9. Реан А.А. Социальная педагогическая психология / А.А. Реан, Я.Л.Коломинский. - СПб.: Питер Ком, 1999. - 410 с.
10. Семиченко В.А. Порівняльний аналіз цінностей педагогічної діяльності та професійної підготовки вчителів / В.А. Семиченко // Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб. /За ред. О.В.Сухомлинської. - К: Центр інформації та документації Ради Європи в Україні, 1997. - С.195-200.
11. Сластенин В.А. Профессионализм педагога: акмеологический контекст / Сластенин В.А. // Педагогическое образование и наука. - 2002. -№ 4,- С.4-9.
12. Сухомлинский В.А. Потребность человека в человеке. - 2-е изд. /В.А.Сухомлинский - М.: Сов. Россия, 1981. -93с.

УДК 378.017.92:124.5

В.В.МОЛОДИЧЕНКО

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. В статті розглядаються актуальні питання формування у студентської молоді ціннісних орієнтацій. Радикальні зміни в житті нашої країни викликали серйозні зміни у свідомості учнівської і студентської молоді. Ми досить часто зустрічаємося із байдужістю, жорстокістю молодих людей, відсутністю у них терпимості і милосердя. Підґрунтям до проектування нових технологій освіти виступає переорієнтація освітніх цілей.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, виховання, студентська молодь, глобалізація цінностей, формування особистості.

Аннотация. В статье рассматриваются актуальные вопросы формирования у студенческой молодежи ценностных ориентаций. Радикальные изменения в

жизни нашей страны вызвали серьезные изменения в сознании ученической и студенческой молодежи. Мы достаточно часто встречаемся с равнодушием, жестокостью молодых людей, отсутствием у них терпимости и милосердия. Основой для проектирования новых технологий образования выступает переориентация образовательных целей.

Ключевые слова: ценностные ориентации, воспитание, студенческая молодежь, глобализация ценностей, формирования личности.

Annotation. This article discusses current issues of value orientations formation of students. Radical changes in the life of our country have caused major changes in the minds of pupils and students. We quite often meet with indifference and cruelty of youth, their lack of tolerance and mercy. The basis for the design of new technologies of education is reorienting of educational purposes.

Key words: values, education, students, the globalization of values, personality formation.

Прогнозуючи основні напрями перебігу подій та зміни чинників світової динаміки, намагаючись упередити суперечності, що виникають в ході цього процесу, провідні країни світу розробляють новітні моделі, технології, схеми освітньо-виховних схем, залучення людини до культури, соціалізації особистості в широкому розумінні цього слова. Головна лінія змін проходить у площині інтеграції країн і народів, їх об'єднання перед викликами епохи, більшість з яких має щодо людини немилосердно-жорсткий характер.

Принципи й цілі освітньої політики вирізняються найбільшою статичністю. Їх зміна, як правило, є наслідком зміни чи серйозного коригування політичного курсу. А дії суспільства й держави щодо розвитку системи освіти в досягненні декларованих цілей повинні змінюватися достатньо динамічно, адекватно реагуючи на різні чинники. Тому, характеризуючи освітню політику, важливо не тільки, і навіть не стільки вивчати декларовані цілі, скільки аналізувати реальні дії та конкретні результати розвитку освітньої системи.

В різні роки означена проблема цінностей була провідною в системі філософських роздумів М.Вебера і А.Швейцера, О.Шпенглера і М.Хайдегера, Х.Ортеги-і-Гассета і К.Ясперса, М.Бердяєва і С.Булгакова, В.Соловйова і В.Розанова, П.Юркевича і М.Розова, Е.Фромма і В.Франкла, Ю.Хабермаса і А.Блюменталю, В.Дільтея і А.Тойнбі, П. Сорокіна, Шеллера і ін.

Серед вітчизняних дослідників проблеми - В.Андрущенко, В.Бакіров, В.Барановський, М.Головатий, Є.Головаха, Г.Горак, Г.Заїченко, А.Кравченко, В.Кремень, С.Кримський, Л.Левчук, М.Лукашевич, М.Михальченко, В.Муляр, І.Надольний, В.Нестеренко, В.Пазенок, Н.Победа, М.Попович, А.Ручка, Е.Соколов, Л.Сохань, Г.Темко, В.Шинкарук, В.Ярошовець, Т.Ящук.

Людина не може жити одним негативом. Вона прагне до ідеалу, несе його у своїй власній душі і прагне передати дітям. Батьки і батьківський дім, мала і велика Батьківщина, добро і справедливість, порядність і співчуття, милосердя і т. ін. мають всезагальний характер саме тому, що кожна людина, зацікавлена в тім, щоб ставлення людей до нього здійснювалось саме з цих позицій. Кожен бачить себе кращим. І хоча не кожному вдається рухатись сходами позитиву, люди тягнуться до ідеалу, вірять в нього і надіються на його здійснення, а тим паче, якщо ця людина - майбутній вчитель.

Радикальні зміни в житті нашої країни викликали серйозні зміни у свідомості учнівської і студентської молоді. Ми досить часто зустрічаємося із байдужістю,

жорстокістю молодих людей, відсутністю у них терпимості і милосердя. "В учнівському середовищі спостерігаються прояви крайнього індивідуалізму та егоцентризму, агресивність" [1]. Усе це підсилюється невідповідністю учнівської молоді до вступу в ринкові відносини. Чітко розглядається тенденція до досягнення особистого успіху будь-якими засобами, не завжди морально виправданими. Це значною мірою зумовлено відставанням загальноосвітньої школи у вирішенні завдань підростаючого покоління відповідно до нових соціальних умов, зміни пріоритету життєвих і моральних цінностей.

Так, нерідко педагогічна діяльність усе ще здійснюється "зверху", відводячи учням роль об'єктів впливу, а не суб'єктів соціального життя, самовизначення та само реалізації. Старшокласники включаються у соціально значущу діяльність у репродуктивному статусі, що не сприяє розвитку їхнього творчого потенціалу, ініціативи і самостійності, нагромадженню досвіду нормальної поведінки. Не так часто створюються умови для організації ними актів милосердя, вияву турботи про близьких і далеких, поваги до гідності і прав інших людей, не виховується ціннісне ставлення до життя взагалі та свого життя зокрема.

Сьогодні важливо навчити школярів вибирати істинні цінності, тобто такі погляди, ідеали, вчинки, явища і способи життя, які мають об'єктивну фізичну або духовну користь для людини і суспільства. Якщо їхній зміст наповнюється суб'єктивно усвідомленими нормами добра, справедливості й гуманізму, а інша людина виступає об'єктом ціннісного ставлення, то вони є моральними цінностями.

Сьогодні важливо знати реальний стан учнівського середовища. Необхідні більш широкі та точні знання про те, що відбувається у свідомості школярів, яке їхнє життєве кредо, яким цінностям вони надають перевагу.

На ці питання можна знайти відповіді у працях В. П. Анненкова ("Особливості формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді"), М. В. Шевчук ("Психологічні механізми трансформації ціннісних орієнтацій студентської молоді"), Л. В. Рубашевської ("Формування у старшокласників орієнтирів на загальнолюдські цінності"), Е. Л. Носенка, Н. В. Фролової ("Трансформация ценностных ориентаций молодежи на современном этапе развития общества"), Р. С. Салієва ("Идеология и ценностные ориентации молодежи"), М. Й. Варія ("Колективні ціннісні орієнтації і морально-психологічні установки"), В. О. Білоусової ("Життєві та етичні цінності старшокласників") та ін.

Соціологічний аналіз багатьох досліджень молодіжних проблем свідчить, що для старшокласників найбільш важливим є здоров'я, добра сім'я, любов. Пріоритетне місце вони відводять матеріально забезпеченому життю, грошам (1-4 місце). Причому динаміка цінностей надзвичайно швидкоплинна. Орієнтації молоді змінюються в межах року і навіть півроку.

За даними українських соціологів, серед чинників, які визначають відношення учнівства до майбутнього, перше місце займає сім'я, влаштування побуту, потім - заняття бізнесом, спілкування з друзями, матеріальні умови життя тощо.

Аналіз досліджень російських соціологів свідчить, що учнівська молодь головною цінністю обирає цікаву роботу, яка співставляється із сім'єю та великим заробітком. При цьому гроші та знання виступають у ролі цінностей - засобів для реалізації їх цілей, отримання цікавої роботи і створення сім'ї.

Отже, необхідною передумовою ефективного перебігу процесів економічної, політичної глобалізації є так звана глобалізація цінностей. Однак в цьому контексті постає питання - які цінності можуть бути ядром цієї глобалізації. Адже якщо глобалізація буде націлена на отримання максимуму прибутку і задоволення інтересів міжнародного фінансового капіталу, то в її основі лежатимуть цінності влади і мак-

симального споживацтва. Але навряд чи це саме те аксіологічне ядро, яке зможе сприяти інтеграції різних націй і верств населення. Інше питання - яким чином можуть бути зближені західні і східні цінності, що в багатьох аспектах радикально відрізняються на ментальному рівні. Тому ціннісна площина глобалізації на тлі її безперечної наявності породжує багато питань з приводу її реалізації.

Процес виникнення і поширення цінностей глобальної культури отримує в сучасній науковій літературі назву культурної глобалізації, яка означає, з одного боку, зміцнення інтеграційних тенденцій, розширення культурних зв'язків, посилення контактів між різними частинами світу; з іншого, - посилення процесів вестернізації. Як демонструють сучасні вчені, це призводить до визначення чотирьох головних соціокультурних мегатенденцій XXI століття: культурної поляризації, культурної асиміляції, культурної гібридизації, культурної ізоляції. Відповідно можна говорити про консолідацію, конфронтацію, конкуренцію, кооперацію цінностей як основні культурні архетипи в умовах єдиного інформаційно-культурного простору. Адже глобалізація визначає появу нових форм організації великих культурних ареалів і нових ціннісних орієнтирів.

Підґрунтям до проектування нових технологій освіти виступає переорієнтація освітніх цілей. З формуванням інформаційного суспільства (суспільства знань) наявність інтелектуальних компонентів в системі освіти стала першочерговим і найважливішим фактором. Освіта як сфера підготовки висококваліфікованих спеціалістів поступово змінює орієнтацію від передачі інформації, що постійно накопичується, на освоєння способів і засобів мислення та діяльності. Трансляційні технології навчання освіти, таким чином, поступово змінюються на більш складні мислєдіяльнісні. Нова технологія навчання - це технологія організації мислєдіяльності і її нормування. Це технологія прийняття рішень і їх рефлексія, це конфлікт ідей і розв'язання конфлікту, це продумане планування діяльності і її здійснення, це аналітика і рефлексія діяльності і мислення. Кардинальна зміна цілей освіти призводить до утвердження принципу неперервності освіти, забезпечення прав людини на постійне освоєння нових способів мислення і діяльності.

Отже, вищезазначене дає підстави констатувати, що у сучасному суспільстві вища освіта відіграє дві ролі: перша - традиційна, пов'язана з підготовкою фахівців, друга - гуманітарна - пов'язана з розвитком людської особистості, формуванням її ціннісної свідомості.

Орієнтація на прагматизм і утилітаризм освітнього процесу такими українськими та російськими вченими, як О. Сидоренко, Б. Юдін, В. Межуєв, О. Зінов'єв, Ж. Тощенко та ін. оцінюється як негативна, особливо - на університетському рівні. Очевидною є тенденція, коли не вистачає загальної культури, і це породжує явища функціональної неграмотності власників дипломів про вищу освіту та їх професійної некомпетентності. Завдання підвищення моральної культури студентства, на думку провідних діячів науки і культури, є сьогодні надзвичайно актуальним.

У контексті окресленої вище соціальної ситуації очевидно є важливим культурологічної підготовки у вищій школі. Аналіз процесу організації загальнокультурного розвитку студентів у зарубіжних країнах та порівняння його з українською практикою - це надзвичайно важливий чинник вироблення нової моделі прилучення студентської молоді до культури та мистецтва, яка б дала змогу успішно формувати гуманістичні ціннісні орієнтації сучасної учнівської студентської молоді.

Порівнюючи національну систему освоєння цінностей (виховання) із зарубіжними зразками, необхідно зазначити, змістовні матеріали з гуманітарної підготовки у вищій школі за кордоном представлено в роботах О. Глузмана, Б. Вульф-

сона, М. Лещенко, Н. Розова, О. Дубовик, Р. Беланової, В. Полтавець та ін. Реалізація ідей гуманітаризації освіти знаходить втілення в новому напрямку - культурологічній підготовці студентів. Невипадково серед сфер компетентності випускників університетів нині на Заході виокремлено і такі сфери, як "особистісно-етична" і "культури та дозвілля", а однією з ключових компетенцій визначено полікультурність. Компетенція, як вона сьогодні трактується в педагогічній науці, характеризується не стільки володінням інформацією, скільки глибинним розумінням проблеми та вмінням вибудувати аргументацію. Щодо "міжкультурної компетентності", яка нині вважається новою соціальною, а відтак і освітньою орієнтацією, то вона трактується як позитивне ставлення до розмаїття культур, мов, звичаїв, поглядів в усіх галузях життя.

Необхідною передумовою формування глобальної ідентичності як наслідку поширення цінностей глобальної культури є зняття суперечності між цінностями глобалізації і груповими цінностями. Адже групові цінності завжди були і напевно залишатимуться чи не найбільш стійкими. Цільність і стабільність внутрішньогрупових зв'язків пов'язана з високою інтенсивністю повсякденного спілкування в рамках конкретної групи [3]. Це обумовлює певну автономію таких локальних груп і також абсолютний пріоритет групових цінностей перед цінностями інших груп і навіть спільнот більшого масштабу.

Однак сучасна специфіка співвідношення між груповими і глобальними цінностями відчуває певні метаморфози. З одного боку, швидка експансія глобального ринку і нівеляція значення просторового фактора обумовлюють відчутніший тиск на групові цінності з боку інших. Аналогічно може розширюватись зона впливу цінностей цієї групи. Крім того, загострюється ціннісна чутливість локальних структур, а динамічна напруженість між груповим і глобально-універсальним стає характерною рисою ціннісно-культурної картини світу. Багато чого в цій картині залежить від того, наскільки стійкою і захищеною є ціннісна система групи: причому парадоксально, але сила і захищеність цінностей не тільки визначають групову ідентичність, а ще й детермінують легкість входження в глобальний простір. Адже слабка групова самосвідомість та ідентичність практично унеможливлює прийняття групи іншими і відповідно її інтеграцію.

Виходячи з наведеного, актуалізується проблема морального вибору особистості. Аналізуючи сучасні дослідження, можна зазначити, що в основі морального вибору лежить процес визначення людиною моральних норм, правил і принципів поведінки в суспільстві з метою перетворення їх у значущі внутрішньо необхідні регулятори її соціальних проявів [4]; [5]. Дії та вчинки, вимушено спрямовані людиною на дотримання моральних норм, але не пережиті особистістю як внутрішньо необхідні, не є моральними.

Мораль розуміється як загальноприйнятий у суспільстві модус поведінки й ставлення одного індивіда до іншого. Моральні норми, як незліченну кількість разів перевірені людською практикою цінності співіснування (чесність, вірність, прямота, ставлення до іншого, як до собі подібного), лежать в основі стабільного й довготривалого існування будь-якої спільноти. На відміну від правових, моральні норми та цінності не передбачають якихось зовнішніх санкцій у випадку недотримання їх.

Втім, основною інстанцією, яка контролює моральні норми, виступає совість конкретної людини як суб'єкта моральної поведінки. У науковій літературі совість тлумачиться як особистісна форма морально-емоційного контролю [6, с. 29]. Іноді

совість розглядають як вираз моральної самосвідомості особистості, її моральну самооцінку. За такими критеріями, на нашу думку, совість характеризується й інтелектуальними та емоційно-психологічними моментами. Індивідуалізований характер совісті полягає в тому, що охоплює індивідуалізовані, суб'єктивовані, включені до мотиваційної і емоційно-вольової структури особистості вимоги щодо її поведінки з боку суспільства, класу, певної соціальної спільноти.

Роль освіти у формуванні ціннісних орієнтацій особистості важко переоцінити. Однак, реалізується цей процес нині далеко не однозначно. Введення освітніх шкільних інновацій останнього періоду (дванадцяти бальна шкала оцінювання, незалежне тестування, зняття пільг з відмінників освіти чи переможців шкільних олімпіад тощо) нівелює низку функцій, по-за реалізацією яких освіта перетворюється в просте „натаскування” на той чи інший предмет для складання тестів, необхідних для вступу до вузу. Ряд складових загальної мети шкільництва - формування наукової картини світу, вміння самостійно здобувати нові знання, становлення наукового світогляду, дискурс щодо наукового (раціонального) й не наукового (повсякденного) знання, формування первинних навичок до творчості, а головне - системи національних та загальнолюдських цінностей виявляються не реалізованими такою мірою, яка потрібна суспільству і особистості. Школа поступово перестає виконувати свою споконвічну місію — навчання і виховання особистості. А якщо зважити ще й на те, що нинішнє кризове суспільство аж ніяк не сприяє однозначно-позитивній соціалізації особистості, проблема формування цінностей засобами освіти постає як соціальна, невідкладна, а у разі не виконання - загрозливою.

Зміну цінностей в соціально-економічній сфері найбільш наочно можна прослідити на прикладі підприємницької діяльності. Справжня ділова людина, як правило, "є високоосвіченою і високосвідомою, всебічно обізнаною у сфері своєї діяльності, уважною до проблем своїх ділових партнерів, надійною в усіх відношеннях" [6, с. 325] («пообіцяв - виконав»), благодійною. Найвщоміші меценати - це, як правило, успішні бізнесмени. Успішне підприємництво завжди є легальним, здійснюється в межах законодавства і не сумісне з явищами корупції, зловживань, обману, підкупу і хабарництва. Тому від майбутніх підприємців вимагається відповідність високим нормам ділової етики, моралі, наявність у них загальнолюдських позитивних якостей, уміння співіснувати з іншими людьми в глобальному світовому суспільстві.

Надзвичайно важливим завданням освіти у справі підготовки майбутніх фахівців, в тому числі і підприємців є їх морально-етичне виховання, формування в кожній особистості як професійних навичок, так і якостей громадянина своєї країни й глобального суспільства в цілому [6, с. 326].

Проблема формування особистості в процесі її навчання знову виявилася актуальною для філософії освіти і педагогічної науки. Під впливом зростаючого прагматизму деформуються самі завдання освіти, вони зводяться а основному до накачування молодого покоління інформацією і до вироблення навичок, що забезпечують діловий успіх.

До кращих якостей людського характеру належать любов і доброта; мужність, тверда воля, наполегливість; знання, мудрість, розуміння, уміння. Всі інші гарні якості людської душі мають прямий зв'язок з цими головними цінностями. Так, любов і доброта породжують співчуття до лиха і нещастя тих людей, які оточують моральну особистість; чесність і справедливість - якості, що навчають поважати чужі пра-

ва; подяку, що примушує пам'ятати надані послуги і допомогу; дружбу - основу взаємної довіри; ввічливість, чемність - що роблять нас приємними в суспільстві.

Культура сприяє примноженню інтелектуального потенціалу. Завдяки взаємодії техніки і культури можна зрозуміти суть і значення загальних і глобальних законів. Ці незмінні закони завжди залишаються у силі незалежно від того, на якій стадії еволюційного розвитку ми знаходимося [7, с. 256].

Чим більш довершені машини і верстати використовуються на підприємстві, тим більш важливого значення набуває уміння правильно спілкуватися з людьми [8, с. 258].

Всі люди вступають в систему соціальних взаємовідносин під впливом цілого комплексу чинників. Тому "будь-яке суспільство можна описати і зрозуміти тільки через призму властивої йому системи "значення, норми, цінності" [8, с. 21].

Саме цінності складають основу суспільної психології й ідеології. Розрізненість цінностей в українському перехідному суспільстві призводить до ускладнення оформлення національної чи національно-державної ідеології, що в свою чергу негативним чином впливає на процеси освіти й виховання, на розробку політики держави у сфері освіти й виховання. Отже, доводиться констатувати, що в країні немає поки що згоди не лише з особистих, а й із загальнонаціональних питань. Водночас можна навести достатньо аргументів на користь державно-патріотичної ідеології [8, с. 62].

Насамперед, слід наголосити, що ідея незалежної держави має глибокі історичні та теоретичні корені. Питання української ідеї державотворення, національної консолідації українського народу, який має свою власну історію, культуру, ментальність, вивчали видатні українські вчені - М.Грушевський, Д. Донцов, П. Куліш, В. Липинський, І. Лисяк-Рудницький, І. Франко, М. Бердяєв, Л. Гумільов, М. Костомаров та ін. Йдеться про національну ідею, яка повинна стати основою єдності історичної долі етносів України, усвідомленням сутності та історичного призначення України у світі.

Не вступаючи у теоретичні суперечки про поняття, потрібно відзначити, що через низку об'єктивних і суб'єктивних причин проблема сучасної національної ідеї України ще не розв'язана. Українське суспільство, підкреслює В.І. Абрамов, опинилося у зачарованому колі: розбудова держави вимагає консолідуючої національної ідеї, але це є неможливим без сильної держави [8, с. 63].

Об'єктивні потреби сучасного суспільного розвитку зумовлюють пошук зрозумілої вже нині ідеології державотворення. Українська національна ідея державотворення цілком справедливо може розглядатися як історична передумова та духовна основа тієї державно-патріотичної ідеології, про яку йдеться. Її основою завжди були державність, духовність і патріотизм. Д.Донцов визначив ці риси так: "По-перше - шляхетність, почуття гордості, непокірливості супроти чужих і супроти долі, відплата за зневагу, чесність, замкненість, відроза до зла; по-друге - мудрість, визнання закону вищої моральної сили над собою, віра в Бога, визнання вищості і загального над партикулярним, любов до вітчизни, слави, пошана до предків; по-третє - відвага, завзяття, героїчний войовничий дух..." [9, с. 39].

Узагалі соціальне середовище проживання людей - переважно ціннісне, середовище предначесених цінностей. Має рацію С. Ф. Анісімов, коли пише: "Повсякденні вчинки людей визначаються не якимись абстрактними світоглядними уявленнями, а конкретними ціннісними орієнтаціями. Через це загострюється потреба в особливій теорії цінностей, оцінок, ціннісних орієнтацій, виробництва цінностей та їх споживання" [10, с. 7].

Саме освіта має забезпечити цілісність розвитку людини й тому формує систему цінностей не як просте відбиття ціннісних аспектів життєвого процесу, а його відображення з точки зору ідеалу в основу якого може бути покладена ідея патріотизму й любові до Батьківщини.

Література

1. Білоусова В. О. *Життєві та етичні цінності старшокласників // Цінності освіти і виховання / За заг.ред О.В.Сухомлинської - К., 1997. - С.138.*
2. Бутківська Т.В. *Ціннісний вимір соціалізації учнів // Педагогіка і психологія. - 1997. - №1. - С. 134.*
3. Тенніс Ф. *Общность и общество. - СПб.: Фонд "Университет", Владимир Даль, 2002. - 450 с.*
4. Жорнова О. *Формування студента як суб'єкта соціокультурної реальності // Вища освіта України. - 2007. - № 2. - С. 90-93.*
5. Бахтін М. *Формування духовно-моральних орієнтацій майбутніх робітничих кадрів - учнів ПТУ // Вища освіта України. - 2006. - № 4. - С. 80-86.*
6. Романовський О.О. *Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України.: Монографія. - К.: Деміурґ, 2002. - 400с.*
7. Николаус Б. Энкельман В.. *Власть мотивации. Харизма, личность, успех: Пер. с нем. - М.: АО "Интерэксперт" - 1999. - 272 с.*
8. Сорокин П.А. *Человек. Цивилизация. Общество / Общ ред сост. и предисл. А.Ю. Согомонов : Пер. с англ.- М.: Политиздат, 1992. - 543 с.*
9. Абрамов В.І. *Духовність суспільства: методологія системного вивчення: Монографія. - К.: КНЕУ, 2004. - 236 с.*
10. Анисимов С.Ф. *Введение в аксиологию - М..Современные тетради, 2001. - 728 с.*

УДК: 378.14 (477)

ПЛАХОТНИК О.В.

АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І ПРИРОДИ

Протиріччя у системі "людина-природа" виникли з моменту появи людини на Землі, над подоланням яких замислювались ще стародавні філософи Аристотель, Зенон, Цицерон та інші. Вони вважали, що людина повинна жити у злагоді з природою, тому що є її частиною. Френсіс Бекон зауважував, що природу перемагають, тільки скоряючись її законам, а Шарль Монтеск'є зробив актуальний для наших часів висновок: природа діє завжди повільно, її дії ніколи не бувають насильницькими, навіть у своїх продуктах вона потребує поміркованості, коли її підкоряють, вона виснажується і залишену силу використовує на самовідтворення, при цьому цілком втрачає свою продуктивну здатність і творчу могутність [1].

Сьогодні все яскравіше підтверджує передбачливість філософської думки про необхідність гармонійного співіснування людини і природи. Ця проблема вимагає інтеграції природничонаукового та соціогуманітарного знання. Тому вона не лише перебуває у полі зору екології - науки про закономірності взаємодії організмів між собою та із середовищем існування, структуру та функціонування екосистем [2], а й широко досліджується філософами, психологами, соціологами, педагогами.

Заглибившись у проблему, ми знайдемо у будь-який момент розвитку сторії в суспільстві величезне різноманіття світоглядних ідей, іноді радикально несумісних одна з одною. Однак і об'єктивний стан розвитку суспільства, і характер проблем, які стоять перед ним, і культурні традиції різних етносів визначають пев-